

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-39>

УДК 339.9

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ВІДНОСИНАМИ УКРАЇНИ ТА ЄС

ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF TRADE AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND THE EU

Переверзева Світлана Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,

Генеральний секретар

Українського національного комітету Міжнародної торгової палати

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9992-0314>

Pereverzeva Svitlana

General Secretary ICC Ukraine

В статті проаналізовано особливості антикризового управління торговельно-економічними відносинами України та ЄС. Визначено, що антикризове управління торговельно-економічними відносинами повинно передбачати ряд заходів націлених на вихід з кризового стану та розробку механізмів щодо попередження негативного впливу зовнішнього середовища в контексті формування системи торговельно-економічних зв'язків між країнами з метою розвитку найбільш сприятливих сегментів взаємодії. Спрогнозовано обсяги експорту та імпорту товарів до країн ЄС за допомогою середовища MS Excel. Окреслено стан торговельних відносин України після повномасштабного вторгнення. Проаналізовано географічну структуру зовнішньої торгівлі України товарами за підсумками 7 місяців 2022 р. Проведено узагальнений SWOT-аналіз торговельно-економічних відносин України та ЄС. Окреслено концептуальні засади антикризового управління торговельно-економічними відносинами України та ЄС.

Ключові слова: торговельно-економічні відносини, антикризове управління, Європейський Союз, експорт, імпорт.

The article analyzes the peculiarities of anti-crisis management of trade and economic relations between Ukraine and the EU. It is determined that anti-crisis management of trade and economic relations should provide for a number of measures aimed at overcoming the crisis state and developing mechanisms for preventing the negative impact of the external environment in the context of the formation of the system of trade and economic relations between the countries with the aim of developing the most favorable segments of interaction. The volumes of export and import of goods to the EU countries with MS Excel environment are predicted. The state of Ukraine's trade relations after a full-scale invasion was outlined. The crisis caused by external factors has led to the strengthening of positions of food and agricultural products in exports, which is demonstrated by their share in the commodity structure of exports. The bulk of imports is transport, machinery and equipment (about 28% of total imports), and fuel and energy goods (25%), which is due to the need to overcome the fuel shortage. The geographical structure of Ukraine's foreign trade in goods was analyzed according to the results of 7 months of 2022. A general SWOT analysis of trade and economic relations between Ukraine and the EU was conducted. It is determined that the deepening of trade and economic cooperation between Ukraine and the EU carries a number of positive aspects, in particular: Prospects of providing favorable business climate; increase of production standards; increase of investments from EU countries; application of ecological technologies; promotion of scientific and technical development; intensification of interstate internal industrial cooperation. However, the intensification of cooperation will require additional costs for the coordination of economic decisions, may cause pressure on economic policy from foreign investors, which in the current conditions is rather problematic, and may also cause increased competition in the domestic market. The measures to form the concept of anti-crisis management of trade and economic relations between Ukraine and the EU were outlined in order to prevent the negative impact of environmental factors in determining the most favorable segments of interaction and priority directions of relations development.

Keywords: trade and economic relations, anti-crisis management, European Union, export, import.

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси, що відбуваються в міжнародному економічному просторі здійснюють вплив на розвиток національних економік та зумовлюють необхідність поглиблення торговельно-економічних відносин між країнами з метою зміцнення їх конкурентних позицій та пришвидшення економічного розвитку. Відносини з країнами ЄС для України на сучасному етапі є вкрай важливими з точки зору підвищення рівня конкурентноздатності вітчизняної економіки, зокрема щодо розвитку тих галузей, які є конкурентними на глобальному рівні та можуть слугувати базисом у напрямі розвитку торговельно-економічних відносин. Боротьба за збереження територіальної цілісності, необхідність пошуку відповідних джерел фінансового забезпечення, глобалізаційні процеси актуалізують питання пошуку результативної концепції антикризового управління торговельно-економічними відносинами України та Європейського Союзу з метою стабілізації національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика торговельно-економічного співробітництва, питання зовнішньоекономічних зв'язків України з ЄС, імплементації міжнародних економічних стратегій та імперативів знаходить своє відображення у працях таких науковців, як О. Ареф'єва, О. Вовк, Б. Дідковська, А. Ключевська, Н. Литвиненко, Ю. Макогон, Ю. Полякова О. Склярська, В. Щелкунов, Л. Яремко та інших. Проте, є низка питань і проблем, які потребують подальшого дослідження, зокрема в контексті формування концепції антикризового управління торговельно-економічними відносинами України та ЄС.

Метою статті є аналіз особливостей антикризове управління торговельно-економічними відносинами України та ЄС в контексті сучасних трансформаційних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування активних економічних відносин із розвиненими європейськими країнами можуть слугувати одним із основних факторів розвитку господарства України. Відповідно можна виділити ряд актуальних цілей зовнішньоекономічної політики для України [8]: пришвидшення динаміки інтеграції нашої держави та її зовнішньоекономічних зв'язків у світове господарство; послідовна лібералізація сфери зовнішньоекономічних зв'язків; дотримання принципу багатовекторності зовнішньоекономічних зв'язків України; пріоритизація цілеспрямованого формування та ефективної реалізації експортного потенціалу країни.

Формування відносин між Україною та Європейським Союзом беруть свій початок у грудні 1991 року, а прийняття рішення про надання Україні статусу країни-кандидата в члени Європейського Союзу зумовлює необхідність адаптуватись до нових умов та ставить перед нашою державою важливі завдання щодо інтенсифікації торговельно-економічного співробітництва з країнами-членами ЄС. В даному контексті, антикризове управління торговельно-економічними відносинами повинно передбачати ряд заходів націлених на вихід з кризового стану та розробку механізмів щодо попередження негативного впливу зовнішнього середовища в контексті формування системи торговельно-економічних зв'язків між країнами з метою розвитку найбільш сприятливих сегментів взаємодії.

На формування нової національної парадигми антикризового управління торговельно-економічними відносинами України та ЄС впливають багато аспектів здійснення економічної політики. Важливими в даному контексті є питання своєчасного розпізнавання настання кризових явищ, визначення імовірних масштабів та оцінка можливих наслідків.

Спрогнозуємо обсяги експорту та імпорту товарів до країн ЄС за допомогою середовища MS Excel. Для забезпечення вищої достовірності прогнозу за основу візьмемо часовий період 2011–2021 рр. (рис. 1, 2). Результати прогнозування свідчать про подальше поступове поживлення експортно-імпоротної діяльності України та ЄС, проте, отримані прогнозні значення можуть коливатись з урахуванням впливу зовнішніх деструктивних факторів.

Проаналізуємо стан торгівельних відносин України після повномасштабного вторгнення. Кризові явища, викликані зовнішніми факторами зумовили посилення позицій продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції в експорті, що продемонстровано їх часткою в товарній структурі експорту (рис. 3). В імпорті переважну частку складають транспорт, машини й устаткування (близько 28 від загального імпорту), а також паливно-енергетичні товари (25) – це зумовлено необхідністю подолання дефіциту палива. Проте, воєнні дії в Україні вплинули на географічну структуру зовнішньої торгівлі шляхом переорієнтування на країни ЄС.

До початку повномасштабного вторгнення питома вага торгівлі товарами та послугами з ЄС складала близько 40%. Проте у 2022 році, попри всі побоювання щодо втрати присутності нашої держави на зовнішніх ринках, одним із інструментів підтримки України в

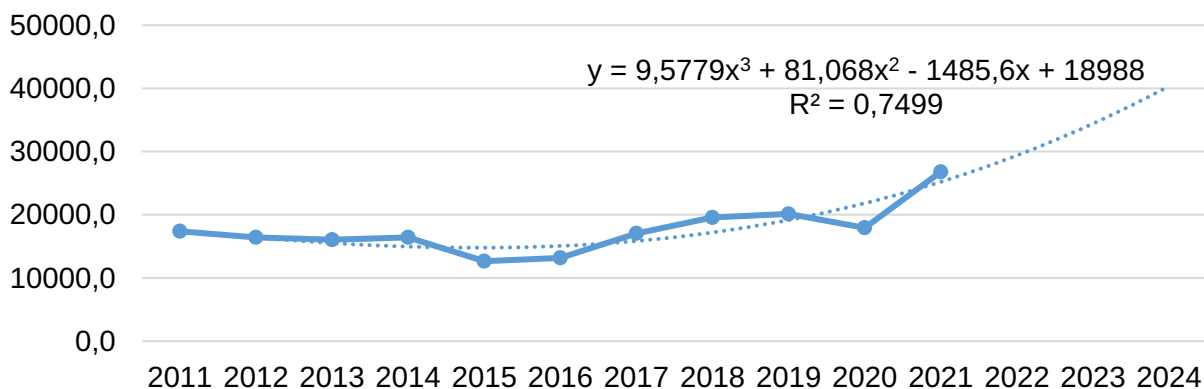

Рис. 1. Прогноз обсягу експорту з України до країн ЄС на 2022–2024 рр., млн дол. США
Джерело: розраховано автором за даними [7]

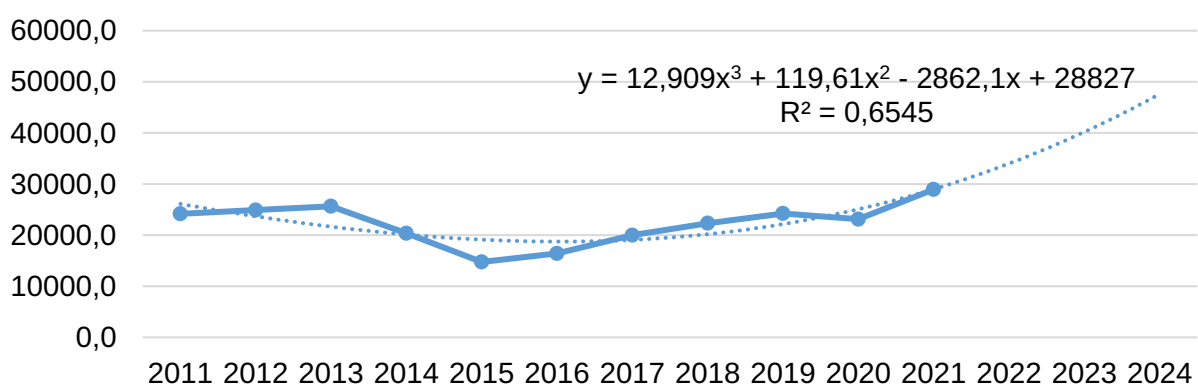

Рис. 2. Прогноз обсягу імпорту до України на 2022–2024 рр., млн дол. США
Джерело: розраховано автором за даними [7]

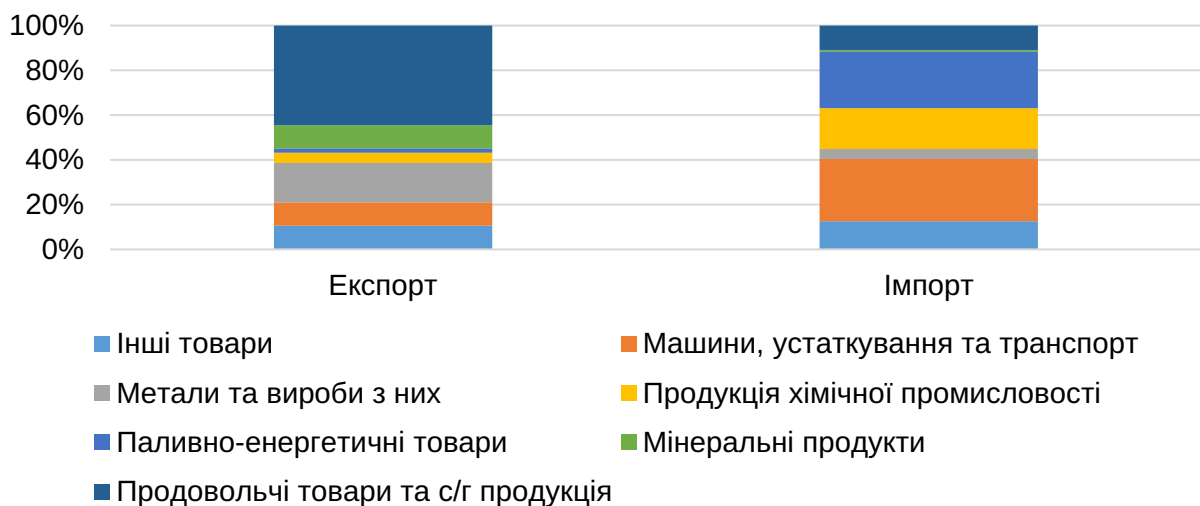

Рис. 3. Товарна структура зовнішньої торгівлі України у I половині 2022 р., %
Джерело: [3]

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

умовах війни стало скасування ЄС торговельних обмежень на український експорт, що дозволило вітчизняним товарам на рівних конкурувати з товарами країн ЄС. Це, відпо-

відно, збільшило частку товарообігу України з країнами ЄС в порівнянні із іншими торговельними партнерами у першій половині 2022 року (рис. 4).

Ухвалене рішення Ради ЄС про тимчасову лібералізацію торгівлі з Україною націлене на полегшення умов експорту продукції в умовах війни та поглиблення торговельно-економічних відносин з ЄС. Відповідне рішення передбачає [2]: тимчасове призупинення дії всіх тарифів, які передбачені у Додатку I-A до Угоди про асоціацію (призупинення всіх квот для сільськогосподарської продукції та застосування системи вхідних цін для овочів і фруктів; скасування мит для промислової продукції до кінця 2022 року, що повинні бути поступово скасовані на протязі 7 років); тимчасове призупинення антидемпінгових мит, що застосовувались до імпорту товарів походженням із України та тимчасове призупинення застосування масштабних заходів захисту щодо імпорту походженням із України. Воєнні дії, проблематика морського сполучення вплинули на географічну обмеженість торговельно-економічних відносин України (рис. 5).

Поглиблення торговельно-економічного співробітництва між Україною і ЄС несе в собі ряд позитивних аспектів, зокрема: перспектива забезпечення сприятливого бізнес-клімату; підвищення стандартів виробництва; збільшення обсягу інвестицій з країн ЄС; застосування екологічних технологій; сприяння науково-технічному розвитку; інтенсифікація міждержавного внутрішньогалузевого співробітництва. Проте інтенсифікація співробітництва вимагатиме додаткових витрат для узгодження економічних рішень, може спричинити тиск на економічну політику з боку зарубіжних інвесторів, що в нинішніх умовах є досить проблематично, а також може викликати посилення конкуренції на внутрішньому ринку.

Узагальнений SWOT-аналіз торговельно-економічних відносин України та ЄС показано у табл. 1.

Концепція антикризового управління торговельно-економічних відносин України та

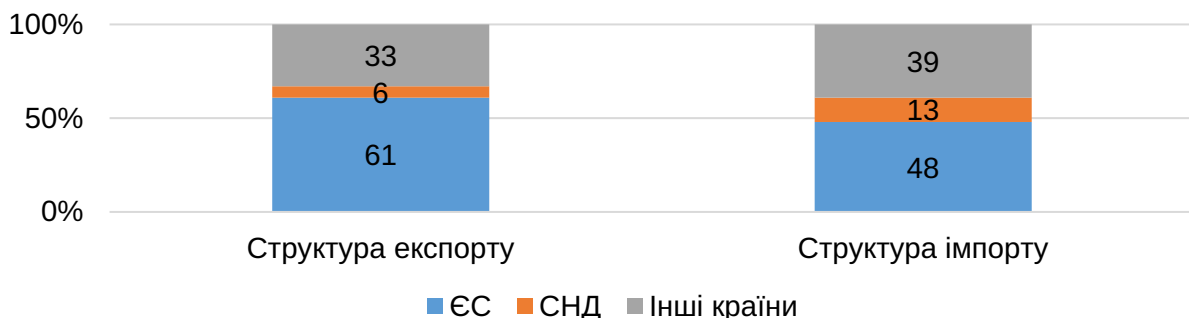

Рис. 4. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами за підсумками 7 місяців 2022 р., %

Джерело: [4]

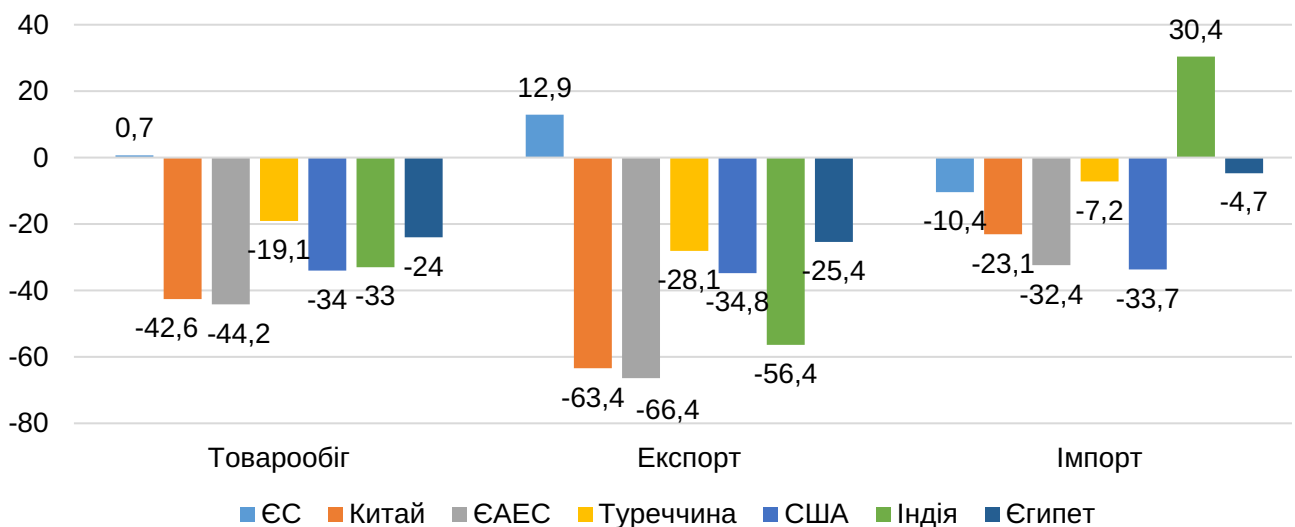

Рис. 5. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України у першій половині 2022 р., %

Джерело: [3]

Таблиця 1

SWOT-аналіз торговельно-економічного співробітництва України та ЄС

Сильні сторони	Слабкі сторони
Вигідне геополітичне і географічне положення; Ціна на робочу силу; Розвинений агропромисловий сектор; Надання технічної і фінансової підтримки з боку ЄС для забезпечення економічного розвитку, зокрема у кризових ситуаціях, у формі грантів, кредитів;	Низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції; Нестабільний рівень попиту на зовнішньому ринку на вітчизняні товари/послуги; Необхідність пристосування до нових стандартів; Протириччя національних і глобальних економічних інтересів; Розвиток технологій на міжнародному рівні; Розвиток транспортної інфраструктури; Структура українського експорту;
Можливості	Загрози
Можливість отримання інформаційно-технологічної підтримки з боку ЄС; Інтенсифікація науково-технічного обміну; Міжнародні торгові угоди; Доступ до міжнародних логістичних артерій; Зміцнення позицій на міжнародній арені; Програми з підтримки бізнесу;	Повномасштабне вторгнення на територію України; Ймовірність збільшення обсягу імпортової продукції в Україні, що спричинить нестабільність попиту на вітчизняну продукцію; Низький рівень взаємної довіри та неузгодженість політичних інтересів;

Джерело: складено автором за даними [1; 5; 6; 9]

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

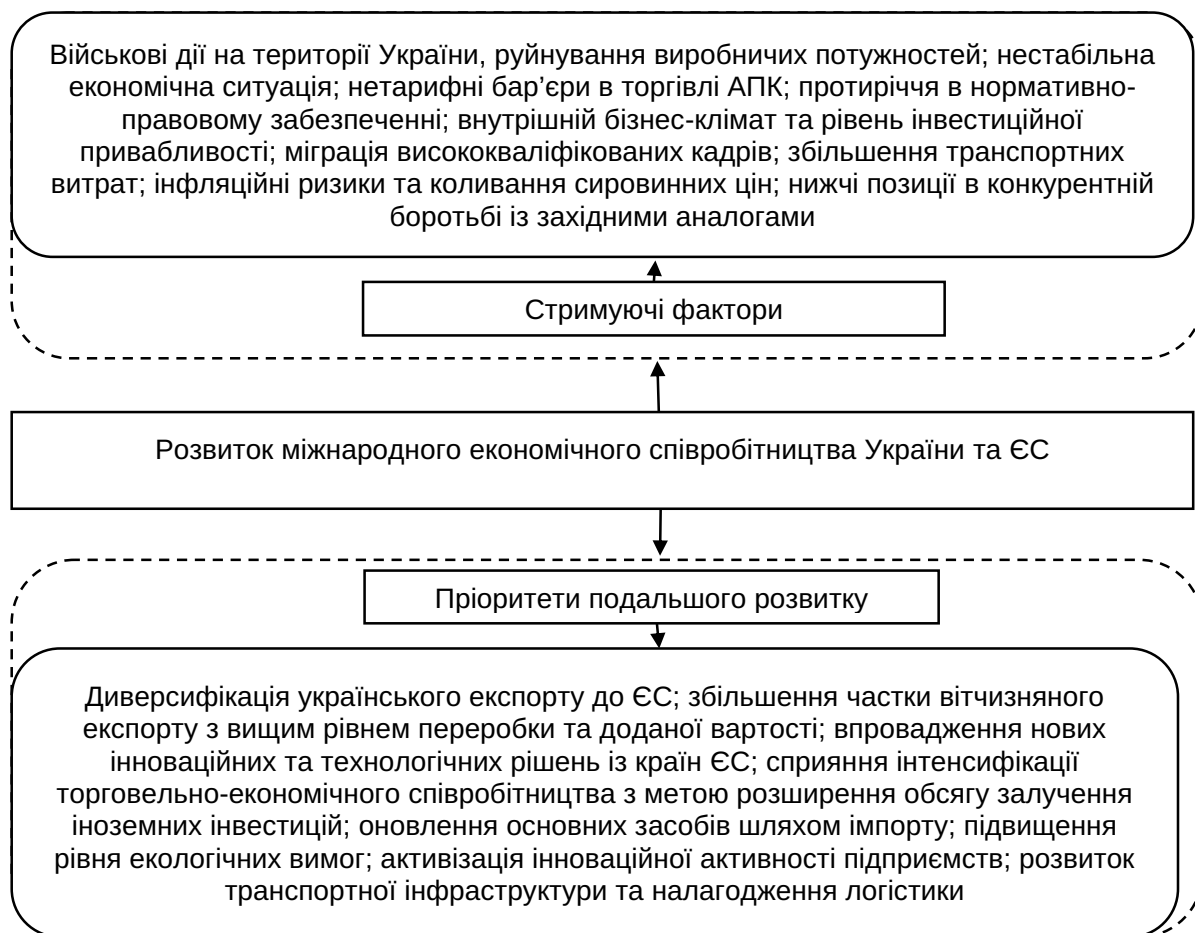

Рис. 6. Концепція антикризового управління торговельно-економічними відносинами України та ЄС

Джерело: складено автором

ЄС формується під впливом ряду стримуючих факторів та передбачає цілі та пріоритети подальшого розвитку (рис. 6).

Незважаючи на наявність ряду факторів, що впливають на торговельно-економічні відносини між Україною та Європейським Союзом, вони залишаються перспективними. Одним з першочергових кроків з боку України повинні бути заходи щодо стимулювання високотехнологічного виробництва та впровадження досягнень сфери цифровізації в подальшу діяльність, формування концепції антикризового управління торговельно-економічними відносинами України і ЄС.

Висновки. Після початку повномасштабного вторгнення ЄС залишається головним торговельним партнером України. Процеси європейської інтеграції нашої держави вимагають вжиття заходів антикризового управління торговельно-економічними відносинами України та ЄС. Формування нового базису

торговельно-економічних відносин України та ЄС вимагає від національної економіки високого рівня адаптивності до євроінтеграційних процесів та напрацювання довгострокової стратегії протидії імовірним негативним ефектам. Одним із факторів, що вимагає трансформаційних дій, є необхідність переорієнтації вітчизняного експорту внаслідок розірвання торговельно-економічних зв'язків через повномасштабне вторгнення. Проте, європейський вибір України сприятиме укладанню нових міжнародних торгових угод, стимулюватиме впровадження нових інноваційних та технологічних рішень, що підвищуватиме позиції України на міжнародній арені. В даному контексті, узгодження інструментарію антикризового управління в процесі поглиблення інтеграційних зв'язків сприятиме забезпеченню економічного динамізму, дозволить результативніше протидіяти зовнішнім ризикам та дисбалансам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антикризове управління національною економікою : монографія / за заг. ред. І. Малого. Київ : КНЕУ, 2017. 368 с.
2. Відносини Україна – ЄС. URL: <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/vidnosini-ukrayina-yes>.
3. Вплив війни на зовнішню торгівлю України (за підсумками першого півріччя 2022 р.) / НІДС. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/vplyv-viyny-na-zovnishnyu-torhivlyu-ukrayiny-za-pidsumkamy>.
4. Динаміка й тенденції зовнішньої торгівлі України за підсумками 7 місяців 2022 р. / НІДС. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dynamika-y-tendentsiyi-zovnishnoyi-torhivli-ukrayiny-za>.
5. Дністрян Д. С., Ерфан Є. А. Пріоритети торговельного співробітництва України з ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. Випуск 45. С. 20–25.
6. Залізнюк В. П. Конкурентна концепція торговельно-економічних відносин та співробітництва між Україною та країнами Близького Сходу. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/12524-0072/2022-43-39>.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Рахман М. С., Морева М. Ю. Дослідження економічних відносин України з Францією. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/12524-0072/2021-33-24>.
9. Худавердієва В. А. Політико-економічні аспекти української євроінтеграції: реальність і перспективи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Випуск 44. С. 116–122.
10. Конкурентоспроможність підприємств у міжнародному цифровому просторі : колективна монографія за заг. ред. О. В. Ареф'євої. Київ : НАУ, 2019. 342 с.
11. Вовк О. М., Вовк П. П. Міжнародний досвід інвестиційно-інноваційних відносин при формуванні ринків інжинірингових послуг. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 2(02). С. 87–91. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.2-15>.

REFERENCES:

1. Anti-crisis management of the national economy: monograph / in general ed. I. Maloy. Kyiv: KNEU, 2017. 368 p.
2. Vidnosyny Ukraina – EU [Ukraine-EU relations]. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/yevropejska-integraciya/vidnosini-ukrayina-yes>.
3. Vplyv viyny na zovnishnyu torhivlyu Ukrainy (za pidsumkamy pershoho pivrichchia 2022 r.) [The impact of the war on foreign trade of Ukraine (according to the results of the first half of 2022)] / NIDS. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/vplyv-viyny-na-zovnishnyu-torhivlyu-ukrayiny-za-pidsumkamy>.

4. Dynamika y tendentsii zovnishnoi torhivli Ukrainy za pidsumkamy 7 misiatsiv 2022 r. [Dynamics and trends of foreign trade of Ukraine according to the results of 7 months of 2022]. / NIDS. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/dynamika-y-tendentsiyi-zovnishnoyi-torhivli-ukrayiny-za>.
5. Dnistrian, D. S., & Erfan, Ye. A. (2022) Priorytety torhovelnoho spivrobitnytstva Ukrainy z YeS [Priorities of trade cooperation between Ukraine and the EU]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 45, 20–25.
6. Zalizniuk, V. P. (2022) Konkurentna kontsepsiia torhivelno-ekonomichnykh vidnosyn ta spivrobitnytstva mizh Ukrainoiu ta krainamy Blyzkoho [Skhodu Competitive concept of trade and economic relations and cooperation between Ukraine and the countries of the Middle East]. *Economy and society*, 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-39>.
7. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from <https://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Rakhman, M. S., & Morieva, M. Yu. (2021) Doslidzhennia ekonomichnykh vidnosyn Ukrainy z Frantsiieiu [Study of economic relations of Ukraine with France]. *Economy and society*, 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-24>.
9. Khudaverdiieva, V. A. (2021) Polityko-ekonomichni aspekty ukrainskoi yevrointehratsii: realnist i perspektyvy [Political and economic aspects of Ukrainian European integration: reality and prospects]. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 44, 116–122.
10. Arefieva, O. et al. (2019). Konkurentospromozhnist pidpryyemstv u mizhnarodnomu tsyfrovomu prostori. Kyiv: NAU.
11. Vovk, O., & Vovk, P. (2022). International experience of investment and innovation relations in the formation of markets for engineering services. *Digital Economy and Economic Security*, 2(02), 87–91. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.2-15>.